

Jubileusz naszego Arboretum

Z cyklu
„Wiadomości z Ogródów Kórnickich”

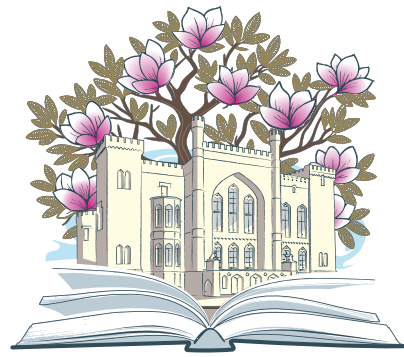
Arboretum, park, ogród kórnicki – miejsce szczególne dla mieszkańców Kórnika. Towarzyszy im od najwcześniejszych lat: najpierw oglądane z perspektywy dziecięcego wózka, później podczas spacerów z rodzicami i dziadkami czy wizyt z rodziną lub przyjaciółmi. To tu odbywają się szkolne wyjścia na zajęcia, pierwsze randki czy romantyczne przechadzki. Wiosną kwitnące magnolie i różaneczniki, kojący cień drzew latem, feeria barw jesienią. To miejsce, które zna każdy mieszkaniec naszej gminy. W 2026 r. Arboretum w Kórniku będzie obchodzić jubileusz 200-lecia swojego powstania.

To wyjątkowa okazja, by przypomnieć bogatą historię tego miejsca oraz ludzi, którzy przyczynili się do jego stworzenia i rozwoju, a także podkreślić jego znaczenie dla kolejnych pokoleń mieszkańców nie tylko naszej małej Ojczyzny. Początki Arboretum sięgają pierwszej połowy XIX wieku i są ściśle związane z działalnością dwóch ostatnich właścicieli Kórnika z rodu Działyńskich – Tytusa i jego syna Jana. Tytus hr. Działyński objął majątek kórnicki w 1826 r. Był wybitną postacią życia politycznego i kulturalnego Wielkopolski, a jego działalność miała duże znaczenie dla regionu. Już rok później rozpoczął przebudowę Zamku Kórnickiego, którą prowadził aż do swojej śmierci w 1861 r. Równocześnie podjął gruntowną przebudowę parku otaczającego zamek.

Park został znacznie powiększony w kierunku południowym i wschodnim oraz urządzony w modnym wówczas stylu angielskim, zwanym krajobrazowym. Styl ten, oparty na rozległych trawnikach, naturalnych łąkach, dalekich perspektywach oraz swobodnych grupach drzew i krzewów, stopniowo wypierał formalne ogrody francuskie, stwarzając doskonałe warunki do wprowadzania licznych nowych gatunków roślin drzewiastych.

Tytus Działyński szczególnie interesował się obcymi gatunkami drzew i krzewów, czego efektem było zgromadzenie w Kórniku bogatych kolekcji roślin. Zachowały się liczne rachunki dokumentujące zakupy roślin w renomowanych zakładach ogrodniczych we Francji, Anglii, Belgii i Niem-

ROK KÓRNICZANIN
DZIEDZICTWA

Zamierzeniem twórców kolekcji było stworzenie ogrodu botanicznego, pełniącego funkcję zaplecza dydaktycznego dla przyszłej szkoły leśnej. Miał on służyć kształceniu przyrodników, leśników i ogrodników poprzez bezpośredni kontakt z żywymi

okazami roślin.

Po bezpotomnej śmierci Jana w 1880 r. majątek odziedziczył jego siostrzeniec Władysław hr. Zamoyski. Krótko przed śmiercią w 1924 r. przekazał on dobra kórnickie i zakopiańskie Narodowi Polskiemu, tworząc Fundację Zakłady Kórnickie, która zapewniła dalsze istnienie i rozwój Arboretum. W 1926 r. dyrektorem Ogródów Kórnickich (które były wówczas częścią Fundacji Zakłady Kórnickie) został Antoni Wróblewski – botanik, dendrolog i mykolog, ale także ogrodnik-praktyk znający tajniki sadownictwa i szkółkarstwa. Doprowadził park i znajdujące się w nim kolekcje drzew i krzewów do rozkwitu. Rozwinął dział szkółkarski, nawiązał międzynarodowe kontakty z licznymi ogrodami botanicznymi i zakładami szkółkarskimi.

Przebudował i na nowo urządził niektóre części Arboretum, a także sporządził pierwszą dokumentację kolekcji. W 1933 r. powstała w Kórniku, zgodnie z wolą hr. Zamoyskiego, placówka badawcza – Zakład Badania Drzew i Lasu, na czele której stanął Antoni Wróblewski. Skromna z początku placówka naukowa działająca przy Arboretum rozwinęła się w latach powojennych w prężny ośrodek naukowy, dzisiejszy Instytut Dendrologii Polskiej Akademii Nauk. Antoni Wróblewski był dyrektorem Ogródów Kórnickich do wybuchu wojny w 1939 r. Po drugiej wojnie światowej Arboretum Kórnickie należało początkowo do reaktywowanej na krótko Fundacji Zakłady Kórnickie. W 1952 r. Arboretum wraz z rozbudowującą się placówką naukową, kierowaną przez prof. dr. Stefana Białoboka (1909-1992),

odnalezienia chwili wytchnienia w cieniu kórnickich drzew. Arboretum to miejsce szczególne, symbol naszego miasta, nasza kórnicka duma.

Warto zdać sobie sprawę z tego, że znaczenie Arboretum dalece wykraczało i wciąż wykracza poza granice naszego miasta i gminy. Kolekcja roślin drzewiastych w nim zgromadzona jest jak cenny księgozbiór, a umiejętność czytania tych ksiąg wnosi wiele do współczesnego rozumienia świata przyrody i jego przemian. Nasz ogród stanowi wyspecjalizowaną infrastrukturę naukową, której wyróżnikiem jest udokumentowana kolekcja żywych roślin oraz zarządzanie nią według naukowych standardów. Jesteśmy częścią globalnej sieci obiektów o podobnym charakterze, które umożliwiają dokonywanie porównań, prowadzenie systematycznych i długoterminowych obserwacji wg wystandaryzowanych protokołów, a także wykorzystywanie

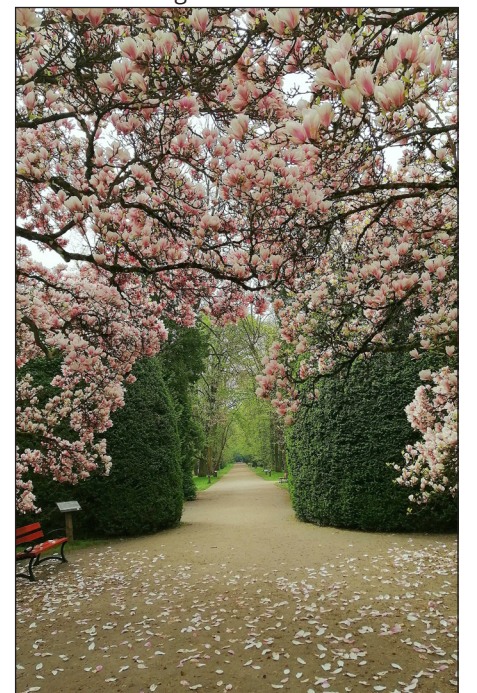

zostało włączone w struktury nowo powstającej Polskiej Akademii Nauk. Od tego czasu kolekcje dendrologiczne są nieustannie poszerzane, obecnie głównie na terenach położonych na wschód od starego parku – w tzw. Nowym Arboretum (po przeciwnej stronie ul. Parkowej). Niektóre kolekcje (jabłonie, lilaki, forsycje) przeniesiono na teren dawnych szkółek i sadów pomologicznych. Dziś Arboretum stanowi ważną część Instytutu Dendrologii PAN. Wchodzi w skład Pomnika Historii, ustanowionego decyzją Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2011 r., a także posiada status ogrodu botanicznego, nadany decyzją Ministra Środowiska w 2006 r. i funkcjonuje zgodnie z ustawą o ochronie przyrody. To miejsce prowadzenia badań naukowych i edukacji przyrodniczej, ale również przestrzeń wypoczynku – idealna do podziwiania piękna natury, aktywnego spędzania czasu lub

kolekcji w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych. Współczesna „globalność” ogrodów botanicznych opiera się właśnie na tym, że kolekcje są coraz częściej indeksowane i udostępniane w standardach ułatwiających ich naukowe wykorzystanie. W praktyce oznacza to, że nasza kolekcja przestaje być „wyspą danych”, informacje o naszych zasobach mogą być wyszukiwane, cytowane i włączane do metaanaliz o charakterze globalnym. Fundamentalną wartością ogrodu jest możliwość prowadzenia badań na organizmach utrzymywanych w kontrolowanych warunkach. Mamy możliwość prowadzenia długoterminowych obserwacji fenologicznych (terminy pęknięcia pąków, kwitnienia, owocowania, zrzucania liści) i analizy reakcji roślin drzewiastych na zmiany zachodzące w środowisku (w tym zmianę klimatu), porównywania pod wieloma względami różnych taksonów drzew

200 lat
Arboretum Kórnickiego
1826-2026

i krzewów rosnących w jednym miejscu, dokonywania oceny ich strategii życiowych i plastyczności, oceny ich odporności na czynniki stresowe (susze, upały, mróz, grzyby patogeniczne, szkodliwe owady), czy też wykorzystania tej wiedzy w tworzeniu i weryfikacji modeli ryzyka wprowadzania gatunków obcego pochodzenia (biologia inwazji). Ogród nasz odgrywa istotną rolę w ochronie roślin na dwóch komplementarnych poziomach – ochronie *ex situ* (z łac. „poza miejscem”) i wsparciu ochrony *in situ* (z łac. w miejscu). W ramach ochrony *ex situ* w naszym Arboretum utrzymujemy przedstawicieli wielu gatunków drzew i krzewów

poza ich stanowiskami naturalnymi, a w ramach ochrony *in situ* możemy dostarczać materiału rozmnożeniowego do reintrodukcji i wzmacniania populacji zagrożonych na ich naturalnych stanowiskach. Jesteśmy elementem globalnej infrastruktury zabezpieczającej różnorodność biologiczną roślin drzewiastych (warto wspomnieć, iż przed kilkoma tygodniami nasze Arboretum zostało zidentyfikowane jako ogród botaniczny należący do najczęściej przywoływanych na świecie kolekcji w artykułach naukowych). 200 lat Arboretum Kórnickiego, najstarszej części Instytutu Dendrologii Polskiej Akademii Nauk. Gromadzić, badać, uczyć, udostępniać... – trudno lepiej ująć naszą misję realizowaną od dwóch wieków.

♦ Kinga Nowak,
Andrzej M. Jagodziński
Instytut Dendrologii PAN